

Nr 46.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1939 kl. 3 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag
till lag om särskilda rättsmedel, m. m.*

Genom en den 12 maj 1939 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 307, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om särskilda rättsmedel;
- 2) lag om ändrad lydelse av 49 § utsökningslagen; samt
- 3) lag om ändring i lagen den 14 maj 1915 (nr 139) angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

Beträffande de skäl som ligga till grund för de framlagda lagförslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Angående gällande bestämmelser om resning och andra extraordinära rättsmedel må nämnas följande.

I 31 kap. rättegångsbalken finnas upptagna bestämmelser om återbrytande av dom som vunnit laga kraft. Enligt 1 § tillkommer det allenast Konungen att återbryta sådan dom eller att återställa laga tid som är försutten. Genom § 18 1:o regeringsformen har det överlämnats åt regeringsrätten, såvitt angår mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga prövning, och beträffande övriga mål åt högsta domstolen att återbryta dom eller återställa försutten tid. Återställande av försutten tid innebär befogenhet för den sökande att, ehuru den i lagen föreskrivna tiden för talan utgått, ändock föra sådan talan. Ansökan härom må enligt 2 § nämnda kapitel ej bifallas, med mindre sökanden visar 'synnerlig orsak och skäl, att han resning förty i saken njuta må'. Den viktigaste grunden för återställande av försutten tid är, att sökanden av laga förfall varit hindrad att inom rätt tid bevaka sin talan. Återbrytande av dom i egentlig mening, vilket i det allmänna språkbruket benämnes resning, behandlas i 3 §. Förutsättningen härför är att någon funnit nya skäl och menar att dom, som vunnit laga kraft, därmed kan hävas. Bifalles resningsansökningen, skall målet förvisas till den rätt som sist dömt däri. Denna upptager målet till ny prövning och äger, om skälen finnas så giltiga, ändra den förra domen. Om så icke blir fallet, skall den som sökt resning gälda vederparten kostnadsersättning och skadestånd och kan därjämte fällas till ansvar för rättegångsmissbruk. Beträffande fullföljd

av ett efter resning upptaget mål gälla enahanda regler som för fullföljd av annat mål.

Uttrycket 'skäl' i 3 § har i praxis uppfattats såsom åsyftande faktiska omständigheter eller bevis av betydelse för målet. Fordran på att skälet skall vara nytt innebär, att det ej återopats i målet samt att det icke varit för sökanden känt, när målet handlades eller att han då icke insett eller bort inse dess betydelse för avgörandet. Den omständigheten att en rättsgrund återopas, som icke tidigare anförts i målet, anses icke kunna utgöra anledning till resning. Det torde sålunda icke hava förekommit, att felaktig uppskattning av förebragt bevisning eller oriktig lagtolkning eller rättstillämpning ansetts såsom resningsskäl.

I de numera upphävida 21 och 22 §§ i 25 kap. rättegångsbalken meddelades vissa bestämmelser om klagan över domvilla. Såsom exempel å sådan domvilla upptogs i 21 §, bland annat, att dom fällts av den som ej varit lagligen förordnad till domare eller ej svurit domared, att rätten ej varit domför, att dom meddelats över det som ej varit instämt eller att den dom som vunnit laga kraft blivit ändrad. Hade parten varit närvarande vid rätten själv eller genom ombud, hänvisades han i 21 § att föra talan mot domen genom besvär i vanlig ordning. Försummades det, fick hans talan i hovrätten ej upptagas, om ej Konungen fann skäl att återställa försutten tid. I 22 § behandlades det fall, att någon dömdes frånvarande ostämd eller att domaren i någon tvist två parter emellan fällde sådan dom, att den tredje eller annan som ej varit hörd därav lede förfång; i sådant fall ägde han att inom natt och år från det han fick veta det söka ändring däri i hovrätten. I samband med 1901 års ändringar i fullföljdsförfarandet uteslötos bestämmelserna i 21 §, varemot stadgandet i 22 § i något förändrad avfattning bibehölls och upptogs i nuvarande 10 § i 25 kap. Talan som där avses fullföljes genom besvär i vanlig ordning. Enligt 30 kap. 38 § skall vad i 25 kap. 10 § är stadgat äga motsvarande tillämpning i fråga om klagan över utslag som meddelats av hovrätt. I dylika fall gäller icke vad i 30 kap. är stadgat om inskränkning i parts rätt att fullfölja talan. Ehuru rättegångsfel icke upptagits bland resningsanledningarna i 31 kap. 3 §, har dock en viss tendens gjort sig märkbar att utvidga paragrafens tillämpning till detta område.

Ett med rättskrafts- och resningsinstituten nära sammanhängande ämne behandlas i 17 kap. 32 § rättegångsbalken. Detta lagrum behandlar frågan om återupptagande av brottmål till den tilltalades nackdel på grund av nya skäl och omständigheter samt innebär i huvudsak, att hovrätt äger till hans nackdel upptaga sådant mål, dock med undantag för tre grupper av mål, nämligen mål däri penningböter äga rum, mål vari den tilltalade dömts till straff som sedermera verkställts samt mål om statsbrott. Angående detta lagrums ställning till resningsinstitutet råder i viss mån oklarhet. Enligt den mening, som torde vara den förhärskande, innebär lagrummet icke någon begränsning i högsta domstolens befogenhet att medgiva resning. Vad lagrummet enligt denna mening vill utsäga är, att i de åsyftade fallen återupptagande kan ske utan resning, då i dessa fall någon rättskraft icke tillkommer det tidigare avgörandet.

Den omfattning, vari ifrågavarande rättsmedel kommit till användning under de senaste åren, framgår av en översikt, vilken bifogats propositionen såsom Bilaga C och Bilaga D. Av denna översikt framgår, bland annat, att antalet av Kungl. Maj:t under åren 1936—1938 avgjorda resningsansökningar utgjort respektive 71, 59 och 48. Av ansökningarna biföllos respektive 8, 7 och 5 eller sålunda tillhoppa 20 ansökningar. I dessa fall hade det beslut, som resningsansökningen avsåg, meddelats av högsta domstolen i 2 mål, av hovrätt i 1, av allmän underrätt i 9, av ägodelningsdomare i 3, av länsstyrelse i 1, av kammarrätten i 1 och av överlantmätare i 3.

Antalet mål, som av hovrätt återupptagits jämlikt 17 kap. 32 § rättegångsbalken, utgjorde under åren 1920—1938 sammanlagt 26.

Processkommissionen (1926) upptog i sitt förslag de nuvarande principerna för resningsinstitutet såväl i fråga om den myndighet, som ägde medgiva resning, som beträffande resningsgrunderna. Till dessa hänfördes av processkommissionen även grovt rättegångsfel. Dessutom upptogs som resningsgrund brottsligt förfarande med avseende å målet av ledamot eller befattningshavare i rätten, part, ombud eller ställföreträdare, om förfarandet kunde anses hava medverkat till en oriktig utgång. Vad särskilt angår brottmål skulle resning kunna beviljas såväl till förmån som till nackdel för den tilltalade, i sistnämnda fallet dock endast i mera begränsad omfattning. Någon motsvarighet till den befogenhet, som nu tillkommer hovrätt att återupptaga brottmål till nackdel för den tilltalade, upptogs icke i förslaget.

Resningsinstitutet behandlades icke i propositionen (nr 80) till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform. Ej heller upptogs frågan under riksdagsbehandlingen av förenämnda proposition.

Frågan angående utsträckt möjlighet att återbryta dom i brottmål har varit föremål för behandling i en av professorn Å. Hassler och advokaten G. Stjernstedt såsom sakkunniga inom justitiedepartementet utarbetad promemoria den 19 december 1935 med därvid fogat förslag till lag om tillägg till 31 kap. 3 § rättegångsbalken. De sakkunniga föreslogo, att de i lagrummet redan upptagna resningsanledningarna skulle bibehållas samt att till lagrummet skulle fogas ett andra stycke av innehåll att, om justiekanslern eller ock riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman funne det vara av synnerlig vikt, att mål, vari någon genom laga kraft ägande dom sakfällts för brott, ånyo bleve prövat, han hade att på begäran av den sakfällde göra ansökan därom, varefter Konungen, när skäl därtill vore, ägde återbryta domen. Resning skulle alltså principiellt tillåtas oberoende av om den åberopade grunden hänförde sig till rättstillämpningen eller bevisningen och i sistnämnda fall oberoende av om nya skäl åberopades eller fråga vore allenast om en förnyad bevisprövning på det redan föreliggande materialet. De föreslagna reglerna avsågo icke tvistemål och i brottmål allenast resning till den tilltalades förmån.

Över promemorian avgåvos yttranden av justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen, vilka i väsentliga delar avstyrkte de sakkunnigas förslag. Promemorian och yttrandena överlämnades till processlagberedningen.

Frågan om ändrad lagstiftning rörande resning upptogs därefter i en av herr Lundstedt vid 1937 års riksdag väckt motion, II: 98. Första lagutskottet, som behandlade motionen, hemställde i utlåtande nr 9, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Som skäl anfördes, att 1935 års förslag vore för yttrande överlämnat till processlagberedningen, som hade att i samband med den allmänna rättegångsreformen överväga frågan om anordnande av de särskilda rättsmedlen. Utskottets hemställan biträdades av riksdagen.

I processlagberedningens förslag till rättegångsbalk (Statens offentliga utredningar 1938: 43 och 44) har frågan om de särskilda rättsmedlen ägnats en ingående behandling. Inledningsvis har processlagberedningen framhållit, att den uppgift, som borde anvisas dessa rättsmedel, berodde i första hand på det ordinära förfarandet och de garantier för rätts säkerheten, som detta förfarande erbjöde. Det låge i sakens natur, att de extra ordinära rättsmedlen endast borde komma till användning i den utsträckning som kunde anses betingad av att i särskilda fall de nyss antydda garantierna icke kunde anses tillräckliga. Processlagberedningen har härom anfört:

En avvikelse från denna grundsats skulle leda till att å de extra ordinära rättsmedlen skulle överflyttas i huvudsak samma uppgifter, som tillkomme det ordinära förfarandet. Härav skulle oundvikligen bliva följden, att det ordinära förfarandet försvagades. Rättsskipningens säkerhet skulle härigenom bliva lidande. Det är nämligen uppenbart, att de allmänna förutsättningarna för materiellt riktiga avgöranden i regel äro gynnsammare i ett ordinärt än i ett extra ordinärt förfarande. I rättssäkerhetens intresse måste därför en klar och bestämd gräns uppdragas mellan det ordinära och det extra ordinära förfarandet. Det är från de nu angivna utgångspunkterna, som beredningen ansett sig böra behandla denna fråga.

Processlagberedningen har därefter först upptagit spörsmålet, huruvida den rättstillämpning, som i det ordinära förfarandet i ett givet fall ägt rum, borde i extra ordinär väg kunna göras till föremål för omprövning. Efter att hava berört förslaget innehåll i fråga om den ordinära fullföljdsrätten har processlagberedningen framhållit, att även i det ordinära förfarandet fall kunde förekomma, då stor tvekan kunde råda om den riktiga rättstillämpningen. En sådan tvekan vore emellertid i viss mån förenad med all rättsskipning, och det vore uppenbart, att den icke avlägsnades därigenom, att ett extra ordinärt förfarande anvisades. Särskilt måste det väcka betänklighet, om syftet med ett sådant förfarande skulle vara att genom inrättande av en särskild resningsinstans vid sidan av domstolarna eller på annat mera indirekt sätt påverka domstolarnas rättsskipning. En sådan anordning skulle

icke stå i god överensstämmelse med den i våra grundlagar hävdade principen om domarmaktens oberoende ställning. Tydligt vore ock, att det låge utanför resningsinstitutets uppgift att bereda tillfälle till omprövning enligt rättsgrundsatser, som ej ägt tillämpning vid den tid, då domen meddelades, utan först senare vunnit erkännande. Beredningen ansåge sig därför icke som allmän regel kunna förorda, att frågor, som uteslutande anginge lagtolkning eller rättstillämpning, gjordes till föremål för omprövning i extra ordinär ordning. Ett väsentligt annat förhållande syntes beredningen föreligga i de fall, då på grund av förbiseende eller misstag rättstillämpningen blivit oriktig. Såsom justitiekanslern och riksdagens ombudsmän påpekat borde med hänsyn till rättsskipningens auktoritet en uppenbart oriktig rättstillämpning kunna rättas även i extra ordinär väg.

Vidare har processlagberedningen anfört:

Den materiella resningsgrund, som upptages i rättegångsbalken, hänför sig till bevisningen men är begränsad till det fall, att nya skäl kommit i dagen. I de förslag, för vilka redogörelse lämnats, har ifrågasatts, att en omprövning i extra ordinär väg av bevisningen skulle kunna komma till stånd även för det fall, att nya skäl ej tillkommit, och alltså på den grund, att den bevisprövning, som i ordinär väg ägt rum, vore oriktig. Beträffande denna fråga anser sig beredningen först böra erinra, att enligt beredningens förslag fullföljd av bevisfrågan i ordinär väg är tillåten. På denna punkt avviker förslaget från flera främmande processsystem, i vilka såsom beträffande jurymål bevisprövningen sker i en enda instans. Att i sådana fall större behov föreligger av ett extra ordinärt rättsmedel för omprövning av bevisningen, ligger i öppen dag. I detta sammanhang måste vidare beaktas de garantier för bevisningens riktiga bedömande, som beredningens förslag innehåller. Såsom förut framhållits beträffande de allmänna grundsatserna i fråga om förfarandets anordnande syfta dessa grundsatser i främsta rummet till att den materiella grundvalen för domen må bli säkrare och tillförlitligare. Av stor vikt i detta hänseende är principen om bevisningens omedelbarhet. Denna princip innebär, att bevisningen, särskilt den muntliga bevisningen, skall upptagas omedelbart av den dömande rätten. Även beträffande fullföljdsförfarandet ha bestämmelser meddelats till skydd för bevisningens omedelbarhet. Sålunda må hovrätt i regel icke göra ändring i den bevisbedömning, som underrätten verkställt på grundval av omedelbar bevisupptagning, med mindre beviset omedelbart upptages ånyo av hovrätten. Beredningen finner lika med justitiekanslern och riksdagens ombudsmän i hög grad osannolikt, att några ytterligare garantier i detta hänseende skulle kunna tillvägabringas genom en omprövning i extra ordinär väg. I många fall skulle, särskilt i vidlyftiga och mera invecklade mål, det erbjuda stora praktiska svårigheter att ånyo samla hela det material, som legat till grund för det i ordinär väg träffade avgörandet. Med all sannolikhet måste bevisprövningen vid målets återupptagande i stor utsträckning ske på grundval av uppteckningar från den tidigare handläggningen. Då kravet på bevisningens omedelbarhet alltså på kanske väsentliga punkter måste uppgivas, kan befaras, att materialet vid omprövningen föreligger i ett försämrat skick. Och även för de fall, då omprövningen kan ske på en bevisning, som upptages ånyo omedelbart, ligger i sakens natur, att utsagor, som sålunda avgivas kanske lång tid efter den tilldragelse, som de avse, icke vinna i tillförlitlighet. Beredningen anser sig på dessa skäl icke kunna biträda tanken på en utvidgning av resningsinstitutet i den riktningen, att en omprövning av bevisningen skulle kunna medgivas även i sådana fall, då några nya omständigheter och bevis ej tillkommit.

Enligt beredningens förslag utgöra, liksom enligt gällande rätt, nya omständigheter och bevis den huvudsakliga materiella resningsgrunden. Klart är, att verkan av de nytillkomna omständigheterna och bevisen icke får bedömas isolerad från vad tidigare förekommit i målet. Den bevisning, som redan prövats, kan vara av större eller mindre styrka. Är det förstnämnda förhållandet, måste större krav ställas å den nya bevisningen, medan tilltron till en mindre bindande bevisning kan rubbas även av i och för sig ganska obetydliga omständigheter. Regeln erhåller på detta sätt en smidighet, som för högsta domstolen öppnar möjlighet att taga hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall. Som resningsgrund bör kunna återopas varje förhållande av faktisk natur, som är ägnat att påverka domarens uppfattning i bevisfrågan. Hit äro att hänföra såväl sådana fall, då värdet av ett tidigare förebragt bevis helt elimineras — ett vittne övertygas om att ha avgivit falsk utsaga, en handling, som hållits för äkta, finnes vara falsk — som sådana, då beträffande de för målet betydelsefulla omständigheterna tillgång vinnes till nya upplysningskällor av vilket slag dessa än må vara. Som allmän regel måste dock fasthållas, att det som tillkommit är ägnat att rubba tilltron till det tidigare avgörandet. Utan ett sådant villkor skulle resningsinstitutet uppenbart komma att sakna nödvändig begränsning.

Beträffande grunderna för resningsinstitutet har processlagberedningen ansett, att någon skillnad icke borde göras mellan tvistemål och brottmål. Däremot har processlagberedningen funnit det klart, att vid rättsreglernas närmare utformning en viss skillnad mellan de båda slagen av mål borde beaktas. Härom har processlagberedningen närmare anfört:

I tvistemål bör kunna ställas större krav på parterna, att de redan vid den ordinära behandlingen av målet och dess fullföljande framlägga hela materialet. Endast i den mån parten kan göra sannolikt, att han ej då kunnat återopa de nya omständigheterna eller bevisen eller i varje fall att han haft giltig ursäkt att ej göra det, bör resningsskäl anses föreligga. Beträffande brottmålen möter icke någon betänklighet att uppställa väsentligt strängare fordringar för resning till den tilltalades nackdel än då resningen skulle bli till förmån för den tilltalade. Ett återupptagande mot den tilltalade bör endast kunna ske i fråga om grövre brott, och starka skäl tala för att, liksom i fråga om tvistemålen, även i detta fall den ordinära behandlingen i främsta rummet kommer till användning. Är däremot fråga om resning till den tilltalades förmån, bör sådan stå öppen oberoende av brottets beskaffenhet, och det bör, då någon bevisskyldighet principiellt icke kan utkrävas av den tilltalade, ej heller läggas honom till last, att han underlåtit att i ordinarie väg återopa de omständigheter eller bevis, som han gör gällande i resningsväg.

Även i ett annat hänseende har processlagberedningen ansett mindre stränga villkor böra uppställas för resning i brottmål till den tilltalades förmån samt härutinnan yttrat:

I fråga om resning i tvistemål liksom i brottmål till den tilltalades nackdel bör krävas, att sannolikhet föreligger, att om de nya omständigheterna eller bevisen förebragts i målet, detta skulle erhållit en annan utgång. I nu åsyftade fall göra sig de intressen, som tala för upprätthållande av det tidigare avgörandet, gällande med större styrka; i synnerhet har detta avseende å den tilltalade. Även om denna fordran i allmänhet bör uppställas också vid resning till den tilltalades förmån, äro dock de allmänna intressen, som kräva, att ej den oskyldige fälles till ansvar, starkare än samhällets plikt att vaka

över att ej någon skyldig går fri från straff; särskilt med hänsyn till allmänhetens förtroende för straffrättsskipningen synes möjlighet böra stå öppen att erhålla en omprövning till den tilltalades förmån redan då de nya omständigheterna eller bevisen äro ägnade att framkalla tvivelsmål om den tilltalades skuld till det brott, för vilket han dömts.

Processlagberedningen har vidare förordat att, i likhet med vad fallet vore i flera främmande processlagar, som grund för resning borde upptagas det förhållandet, att ledamot av domstolen eller där anställd tjänsteman eller motparten eller ombud eller ställföreträdare med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, som kunde antagas hava inverkat å målets utgång. Ett förhållande av nu angiven art innebure en så allvarlig brist med hänsyn till rättegångens objektivitet, att det icke kunde lämnas obeaktat.

En särställning bland resningsgrunderna har processlagberedningen funnit de grövre rättegångsfelen intaga. Processlagberedningen har erinrat om att i 25 kap. 21 § rättegångsbalken i detta lagrums ursprungliga lydelse upptagits vissa rättegångsfel, som i lagrummet betecknats som domvilla. Enligt beredningens åsikt talade starka skäl för att, i nära anslutning till tankegången i 1734 års lag, upptaga klagan över domvilla som ett särskilt rättsmedel vid sidan av resningsinstitutet. Resningsinstitutet erhöles på detta sätt en naturlig avgränsning till de fall, då ett återupptagande skedde på materiella grunder. Klagan över domvilla har processlagberedningen föreslagit skola ordnas efter samma grunder, som beredningen tillämpat i fråga om besväräsförfarandet. Sådan klagan borde, om domvilla förelåge i lägre instans, kunna föras i närmast högre instans; förelåge domvilla i högsta domstolen, borde klagan upptagas av denna. Till domvilla har processlagberedningen ansett böra hänföras varje grovt rättegångsfel av beskaffenhet att kunna antagas hava inverkat på utgången.

Processlagberedningen har slutligen förordat, att den materiella resningsrätten fortfarande handhades av högsta domstolen. En överflyttning av denna rätt å annat organ, eventuellt Kungl. Maj:t i statsrådet eller särskild för detta ändamål inrättad institution, har processlagberedningen ansett icke stå i överensstämmelse med de konstitutionella grunder, å vilka vårt rättsväsende vilade. Det nu anförda har processlagberedningen ock funnit äga tillämpning å det förberedande resningsorgan, som förordats i motionen i ämnet till 1937 års riksdag. I motionen hade angivits som ett av huvudsyftena med denna anordning, att den i viss mån skulle innefatta en motvikt mot högsta domstolen. Processlagberedningen har uttalat, att i själva verket skulle härigenom skapas en instans över högsta domstolen.

Med utgångspunkt från vad sålunda anförts har processlagberedningen i sitt förslag till rättegångsbalk upptagit i sjunde avdelningen under rubriken Om särskilda rättsmedel lagbestämmelserna i ämnet. Processlagberedningen har därjämte i den speciella motiveringen till rättegångsbalken närmare uttalat sig angående innebörden av de särskilda lagrummen i förenämnda avdelning.

Inom justitiedepartementet hava därefter upprättats lagförslag i ämnet, i stort sett överensstämmande med vad processlagberedningen förordnat med de jämkningar som betingas av bestämmelsernas inpassande i den nu gällande rättegångsordningen.

Vid remitterandet den 31 mars 1939 till lagrådet av de upprättade förslagen anförde föredragande *departementschefen, statsrådet Westman*, efter att hava redogjort för de gällande bestämmelserna och framkomna reformförslag bland annat följande.

»Såsom av den föregående redogörelsen framgår äro gällande svensk rätts stadganden rörande de särskilda rättsmedlen synnerligen knapphändiga och delvis även oklara. Särskilt i fråga om återbrytande av dom, i det följande benämnt resning, lida gällande regler av ofullständighet såväl beträffande de grunder, på vilka resning må beviljas, som ock i fråga om förfarandet vid handläggning av dylika ärenden. I stor utsträckning hava dessa regler därför måst kompletteras genom praxis. Frågan om en reform av hithörande bestämmelser har, på sätt i det föregående anförts, tidigare varit föremål för behandling dels av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga, som under 1935 avlämnat en promemoria med förslag till vissa ändrade bestämmelser om resning, och dels vid 1937 års riksdag i anledning av en inom andra kammaren väckt motion.

Sedan processlagberedningen numera avlämnat sitt betänkande med förslag till ny rättegångsbalk, synes tidpunkten vara inne att närmare överväga, huruvida ej frågan om en reglering av de särskilda rättsmedlen bör utbrytas ur sitt sammanhang med den allmänna rättegångsreformen och göras till föremål för särskild lagstiftning. Det är visserligen tydligt, att spörsmålet om dessa rättsmedel och den omfattning, i vilken de böra kunna anlitas, i viss mån är beroende på utformningen av det ordinära förfarandet och de garantier för rättssäkerheten, som detta förfarande erbjuder. Ofullständigheten och otydligheten i gällande bestämmelser på detta viktiga område utgöra emellertid en sådan brist i vårt rättegångsväsen, att den bör avhjälpas snarast möjligt och utan avbidan på den tidpunkt, då en ny rättegångsordning kan träda i kraft. Några hinder torde icke möta häremot ur vare sig principiell eller praktisk synpunkt. Tillses bör naturligen, att åt bestämmelserna gives en sådan utformning, att de icke komma i strid med de principer, som böra gälla i en ny rättegångsordning.

De särskilda rättsmedel, som gällande lag upptager, äro återställande av försutten tid, i lagen benämnt resning, samt återbrytande av dom. Lagens terminologi överensstämmer emellertid ej med det allmänna språkbruket, enligt vilket jämväl återbrytande av dom benämnes resning. I processlagberedningens förslag brukas resning såsom beteckning för vad som i gällande lag benämnes återbrytande av dom, medan för det rättsmedel, som för närvarande i lagen benämnes resning, användes beteckningen återställande av försutten tid. De sålunda föreslagna beteckningarna användas ock i det följande.

Beträffande de allmänna principer, som böra ligga till grund för en reglering av de särskilda rättsmedlen, kan jag ansluta mig till processlagbered-

ningens uttalanden. För de enskilda parterna är av största vikt, att den regeln upprätthålles, att rättstvister, som blivit av domstol slutligen avgjorda, icke kunna göras till föremål för förnyad rättegång. Utan att äga trygghet, att ett slutligt avgörande ej kan när som helst rubbas, kunna de icke inrätta sitt handlande efter det meddelade avgörandet, och den osäkerhet, som härav bleve följden, komme att återverka även på andra än parterna. En sådan osäkerhet skulle undergräva den allmänna tilliten till rättsskipningen. Kravet på slutliga domstolsavgörandens orubblighet gör sig principiellt gällande med avseende å såväl tvistemålen som brottmålen. Å andra sidan är allmänt erkänt, att regeln härom icke kan under alla förhållanden iakttagas. I särskilda fall måste möjlighet finnas till en ny behandling av målet. Sådana fall äro exempelvis, då vid själva förfarandet viktiga processuella regler åsidosatts eller då efter domens meddelande omständigheter uppdragas, som komma avgörandet att framstå som materiellt oriktigt, eller då en part av giltig anledning varit urståndsatt att inom föreskriven tid begagna ett honom till buds stående rättsmedel mot domen. Av vikt är, att i lagen tydligt angives, under vilka förutsättningar möjlighet finnes att få en laga kraftvunnen dom hävd och målet upptaget till förnyad behandling.

Processlagberedningens förslag till lagstiftning på ifrågavarande område synes ägnat att läggas till grund för en reform även under nuvarande rättegångsordning. De i beredningens förslag upptagna bestämmelserna i ämnet sammanhånga visserligen nära med den föreslagna anordningen av rättegångsförfarandet i övrigt men torde efter vissa jämkningar kunna inpassas i den gällande rättegångsordningen.

Beträffande *resning*, som på sätt förut nämnts motsvarar det nuvarande återbrytande av dom, möter till en början spörsmålet, på vilka grunder sådan bör kunna beviljas. Gällande lag intager härutinnan den ståndpunkten, att för resning förutsättes, att den som söker resning företer nya skäl. Enligt praxis åsyftas härmed icke rättsgrunder utan faktiska omständigheter eller bevis, vilka kunna vara av betydelse för avgörande av den sak, som utgjort föremål för prövning i domen. Att skälen skola vara nya innebär, att sökanden icke förut haft vetskap om dem eller att han åtminstone ej förstått, vilken betydelse för saken de ägde. Däremot kan en omprövning i extra ordinär väg uteslutande på grundval av det tidigare i målet förebragta materialet, alltså utan att nya skäl tillkommit, enligt gällande rätt icke äga rum. Såsom resningsgrund kan sålunda icke åberopas att felaktig uppskattning av förebragt bevisning eller oriktig lagtolkning eller rättstillämpning skulle ha förekommit.

I det förut nämnda av särskilda sakkunniga år 1935 utarbetade förslaget ävensom i det förslag, som motionsvis framlades vid 1937 års riksdag, åsyftades, att resning skulle kunna beviljas även utan att några nya skäl tillkommit och alltså i ändamål att erhålla en omprövning av målet allenast på det tidigare förebragta materialet. Medan 1935 års förslag gällde allenast resning i brottmål till den tilltalades förmån, avsåg 1937 års förslag såväl tvistemål

som brottmål. Enligt båda förslagen skulle en viss förprövning av resningsansökningen äga rum av myndighet, som stode utanför högsta domstolen.

I de över 1935 års förslag avgivna yttrandena av justitiekanslersämbetet samt riksdagens justitieombudsman och militieombudsman avstyrktes, att resningsmöjligheterna så utvidgades, att en omprövning av bevisningen kunde ske även om nya skäl ej åberopades. Såsom skäl härför anfördes bland annat, att en omprövning på redan föreliggande material skulle inkräkta på den uppgift, som tillkomme det ordinära fullföljdsförfarandet, och rubba den fasthet och stadga, som vore nödvändig i varje instansordning. Om en tilltalad icke utnyttjade tillgängliga ordinära rättsmedel, syntes icke försvarligt att bereda honom annan väg att få till stånd en omprövning. Av praktiska skäl måste ock samhället draga en gräns för omprövningarna. Härvid erinrades därom att i vårt land, i motsats till vad fallet vore i en del andra länder, även bevisfrågan finge dragas upp till högsta instans. Hade bevisningen sålunda prövats, funnes ingen sannolikhet, att en ny prövning på samma material skulle leda till ett riktigare resultat. De brister, som vidlådde vårt rättegångsväsen, vore av annan art och hänförde sig till de grundläggande principerna för rättegångsförfarandet. Dessa brister avsåge bland annat själva sättet för upptagande av bevismaterialet och en därav föranledd osäkerhet i fråga om bevisprövningen. Vidgade möjligheter till resning kunde icke förväntas i nämnvärd grad avhjälpa dessa brister. Jämväl i fråga om möjligheten att medgiva resning på grund av oriktig rättstillämpning intogo justitiekanslern och riksdagens ombudsmän en avvisande ståndpunkt. Dock borde, då domen vore grundad på uppenbart förbiseende eller misstag med avseende å tillämpningen av gällande rätt, resning kunna beviljas.

Processlagberedningen har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, icke ansett sig kunna som allmän regel förorda, att frågor, som uteslutande angå lagtolkning eller rättstillämpning, göras till föremål för omprövning i extra ordinär ordning. Enligt beredningens förslag kunde mot ett avgörande i rättsfrågan talan i regel fullföljas till högsta instans. Visserligen kunde även i det ordinära förfarandet fall förekomma, då stor tvekan kunde råda om den riktiga rättstillämpningen. En sådan tvekan vore emellertid i viss mån förenad med all rättsskipning, och det vore uppenbart, att den icke avlägsnades därigenom, att ett extra ordinärt förfarande anvisades. Särskilt måste det väcka betänklighet, om syftet med ett sådant förfarande skulle vara att genom inrättande av en särskild resningsinstans eller på annat mera indirekt sätt påverka domstolarnas rättsskipning. Tydligen låge det ock utanför resningsinstitutets uppgift att bereda tillfälle till omprövning enligt rättsgrundsatser, som ej ägt tillämpning vid den tid, då domen meddelades, utan först senare vunnit erkännande. Ett väsentligt annat förhållande förelåge i sådana fall, då på grund av förbiseende eller misstag rättstillämpningen blivit oriktig. Med hänsyn till rättsskipningens auktoritet borde en uppenbart oriktig rättstillämpning kunna rättas även i extra ordinär väg. Ej heller har beredningen ansett sig kunna biträda tanken på en utvidgning av resningsinstitutet i den riktningen, att en omprövning av

bevisningen skulle kunna medgivas även i sådana fall, då några nya omständigheter eller bevis ej tillkommit. I detta hänseende framhöll beredningen, att enligt beredningens förslag fullföljd ej blott av rättsfrågan utan även av bevisfrågan i ordinär väg vore tillåten. På denna punkt avveke förslaget från flera främmande processsystem, i vilka såsom beträffande jurymål bevisprövningen skedde i en enda instans. Beredningen erinrade vidare om de garantier för bevisningens riktiga bedömande, som beredningens förslag innehölle, och framhöll, att det vore i hög grad osannolikt, att några ytterligare garantier i detta hänseende skulle kunna tillvägabringas genom en omprövning i extra ordinär väg.

De skäl, som sålunda anförts mot tanken på att möjliggöra resning uteslutande för omprövning av det redan förut i målet förebragta materialet, synas i hög grad beaktansvärda. För en part, som är missnöjd med ett av domstol träffat avgörande, ställer rättsordningen till förfogande ordinära rättsmedel, genom vilka möjlighet beredes honom att få sin sak omprövad i högre instans. Har parten utan giltigt skäl underlåtit att begagna den utväg att få en förment oriktig dom omprövad, som det regelmässiga fullföljdsförfarandet erbjuder, synes fog ej finnas för att medgiva honom att anlita ett extra ordinärt rättsmedel. Härvid må särskilt framhållas att enligt vår rätt, i motsats till vad fallet är inom flera främmande rättegångssystem, fullföljd till högsta instans är i såväl tvistemål som brottmål tillåten ej blott i fråga om rättstillämpningen utan även beträffande bevisprövningen. Uppenbarligen gör sig behovet av ett extra ordinärt rättsmedel för omprövning av bevisningen starkare gällande i sådana fall, där såsom i jurymål bevisprövningen sker i en enda instans. Genom att i mål, där såväl rättsfrågan som bevisningen varit föremål för bedömande i högsta domstolen, tillåta resning för omprövning uteslutande av det redan förebragta materialet skulle i själva verket tillskapas en ytterligare instans utöver de redan befintliga. Av praktiska skäl måste dock någonstädes en gräns dragas för omprövningarna. Jag finner mig fördenskull icke kunna tillstyrka en allmän utvidgning av resningsinstitutet i sådan riktning, att resning skulle kunna beviljas uteslutande för omprövning av det tidigare förebragta materialet utan att några nya omständigheter eller bevis tillkommit. Däremot synas mig starka skäl föreligga för att, såsom processlagberedningen förordat, öppna möjlighet till resning i sådana fall, då på grund av förbiseende eller misstag rättstillämpningen blivit uppenbart felaktig.

Beträffande de grunder, som i övrigt böra kunna föranleda resning, kan jag ansluta mig till processlagberedningens förslag. Såsom resningsgrund bör sålunda till en början upptagas det förhållandet, att ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman eller ombud eller ställföreträdare eller, såvitt angår brottmål, åklagaren eller rättegångsbiträde med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, som kan antagas hava inverkat på målets utgång. Vidare bör resning kunna beviljas, då ett i målet tidigare förebragt bevis visat sig helt värdelöst, såsom då en åberopad skriftlig handling varit falsk eller då part, som förelagts edgång, eller vittne eller sakkunnig

avgivit falsk utsaga. Hit bör även hänföras det fall, att i målet anlita tolk vid fullgörande av sitt uppdrag avgivit falsk utsaga. Tydligt är, att ett visst orsakssammanhang måste föreligga mellan den falska handlingen eller utsagan samt den utgång målet fått. Härutinnan synes ej böra fordras mera än att handlingen eller utsagan kan antagas hava inverkat på utgången. Då fråga är om resning i brottmål till men för den tilltalade böra i viss mån strängare fordringar uppställas. Härtill återkommer jag i det följande.

Såsom grund för resning bör slutligen upptagas, att omständigheter eller bevis, som ej tidigare förebragts, återopas. På sätt processlagberedningen framhållit är verkan av de nytillkomna omständigheterna eller bevisen ej att bedöma isolerad från vad tidigare förekommit i målet. Den bevisning, som redan prövats, kan vara av större eller mindre styrka. Är det förstnämnda förhållandet, måste större krav ställas på den nya bevisningen, medan tilltron till en mindre bindande bevisning kan rubbas även av i och för sig ganska obetydliga omständigheter. Som resningsgrund bör kunna återopas varje förhållande av faktisk natur, som är ägnat att påverka domarens uppfattning i bevisfrågan. I fråga om resning i tvistemål liksom i brottmål till den tilltalades nackdel synes böra krävas, att sannolikhet föreligger, att därest de nya omständigheterna eller bevisen förebragts i målet, detta skulle erhållit en annan utgång. Då fråga är om resning i brottmål till den tilltalades förmån torde emellertid, såsom processlagberedningen anført, denna fordran ej böra under alla förhållanden strängt upprätthållas. I detta fall synes möjlighet böra öppnas att medgiva resning, även då de nya omständigheterna eller bevisen icke äro av den styrka, att deras förebringande sannolikt skulle hava föranlett annan utgång av målet, men de likväl äro ägnade att framkalla tvivelsmål om den tilltalades skuld till det brott, för vilket han dömts. Vid bedömandet av resningsfrågan torde även böra beaktas exempelvis ett sådant förhållande som att i de domstolar, där målet behandlats, betydande meningsskiljaktigheter förelegat. Hänsyn bör ock tagas till beskaffenheten av det brott, för vilket den tilltalade dömts. Såsom beredningen framhållit kan en dylik vidgad resningsmöjlighet vara av betydelse särskilt i grova brottmål.

Jämväl i ett annat hänseende torde beträffande villkoren för resning på grund av nya omständigheter eller bevis viss skillnad böra göras mellan å ena sidan resning i tvistemål och i brottmål till den tilltalades nackdel och, å den andra, resning i brottmål till den tilltalades förmån. I tvistemål bör på parterna ställas det anspråket, att de i rättegången framlägga alla omständigheter och bevis, som äro av betydelse för avgörandet och varom de äga kännedom. Part bör icke erhålla tillfälle att genom ny rättegång upphjälpa det bristfälliga sätt, på vilket han utfört sin talan. Detsamma bör gälla i fråga om åklagare och målsägande i brottmål. Såsom villkor för resning i tvistemål och i brottmål till den tilltalades nackdel bör därför uppställas, att parten gör sannolikt, att han icke före domens meddelande eller genom fullföljande av talan i vanlig ordning kunnat göra gällande de till

grund för resningsansökan åberopade omständigheterna eller bevisen eller att han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det. Någon motsvarande inskränkning i rätten att söka resning torde däremot icke böra gälla beträffande resning i brottmål till den tilltalades förmån, särskilt med hänsyn till att någon bevisskyldighet principiellt icke åligger den tilltalade.

Beträffande återupptagande till den tilltalades nackdel av rättskraftigt avgjorda brottmål erbjuder, såsom förut omnämnts, gällande rätt, vid sidan av resning, en förenklad möjlighet genom bestämmelserna i 17 kap. 32 § rättegångsbalken. På sätt framhållits av processlagberedningen torde nämnda bestämmelser icke innefatta någon begränsning i högsta domstolens befogenhet att medgiva resning; samma uppfattning har ock uttalats av processkommissionen. Det synes mindre lämpligt att vid sidan av varandra finnas två olika möjligheter till återupptagande av brottmål till den tilltalades nackdel. Sättet för dylikt återupptagande bör vara detsamma som gäller beträffande andra mål. I samband med regleringen av resningsinstitutet torde därför 17 kap. 32 § rättegångsbalken böra upphävas; resning bör sålunda utgöra den enda möjligheten att få ett brottmål återupptaget till den tilltalades nackdel.

Med hänsyn till den nutida uppfattningen om den tilltalades ställning och det berättigade i hans anspråk på att endast då starka samhälleliga skäl göra sig gällande bliva underkastad ny rättegång om en avgjord sak böra i vissa avseenden strängare förutsättningar uppställas för resning till hans nackdel. Sålunda torde det förhållandet, att domen grundats på uppenbart oriktig rättstillämpning, icke böra föranleda resning; för sådant fall synes allenast den ordinära fullföljden böra stå åklagaren eller målsäganden till buds. I övrigt böra visserligen enahanda omständigheter, som utgöra resningsgrund i andra mål, kunna åberopas till stöd för resning till den tilltalades nackdel, men vissa inskränkningar synas härvid påkallade. Sålunda bör brottsligt förfarande med avseende å målet av domare eller vid rätten anställd tjänsteman eller åklagare, ombud, ställföreträdare eller rättegångsbiträde icke kunna föranleda resning, med mindre förfarandet kan antagas hava medverkat till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförs under väsentligt mildare straffbestämmelse än den som bort tillämpas. Enahanda begränsning bör göras, då såsom resningsgrund åberopas, att ett i målet förbragt bevis varit falskt. Vad angår de fall, då nya omständigheter eller bevis åberopas, torde resning överhuvud icke böra kunna förekomma beträffande lindrigare brott utan allenast, om brottet är så allvarligt, att samhällets krav på ett rättmätigt straff framträder med större styrka. I sådant avseende synes böra fordras, att straffarbete kan följa å brottet. Det bör vidare förutsättas, att de nya omständigheterna eller bevisen sannolikt skulle hava lett till att den tilltalade dömts för brottet eller att detta hänförs under väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats. Såsom villkor för resning till den tilltalades nackdel på grund av nya omständigheter eller bevis bör, på sätt förut sagts, liksom i tvistemål stadgas att den part, som söker resning, gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen,

eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheterna eller bevisen eller att han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

Befogenhet att medgiva resning tillkommer enligt gällande rätt allenast Konungen. Denna befogenhet utövas jämlikt § 18 1:o regeringsformen av högsta domstolen med undantag för sådana mål, som tillhöra regeringsrättens prövning. Varken processkommissionen eller tidigare förslag i fråga om rättegångsväsendets ombildning ifrågasatte någon ändring härutinnan. Enligt 1935 års sakkunnigförslag skulle hittills gällande ordning bibehållas; dock skulle resningsansökningar i brottmål i vissa fall underkastas en förprövning av justitiekanslern, justitieombudsmannen eller militieombudsmannen. Jämväl i det förslag, som 1937 framlades inom riksdagen, bibehölls högsta domstolen som beslutande instans i resningsfrågor; detta förslag innebar emellertid en väsentlig inskränkning i högsta domstolens fria prövningsrätt. Enligt förslaget skulle frågor angående resning upptagas till förberedande handläggning av en särskild nämnd, bestående av fem av Kungl. Maj:t för viss tid utsedda ledamöter, av vilka tre antingen skulle vara innehavare av professur i privaträtt, straffrätt eller processrätt vid någon av de juridiska fakulteterna eller ock tillhöra Sveriges advokatsamfund. Minst en av ledamöterna skulle vara professor vid sådan fakultet och minst en av dem skulle tillhöra advokatsamfundet; återstående två ledamöter skulle icke innehåva befattning i statens tjänst. Efter begäran av part skulle nämnden äga att hos högsta domstolen göra ansökan om resning; bifall till sådan ansökan finge ej vägras med mindre synnerliga och av högsta domstolen bestämt angivna skäl däremot vore. Enligt processlagberedningens förslag skall resningsrätten fortfarande handhavas av högsta domstolen. Beredningen framhåller, att en överflyttning av denna rätt å annat organ, eventuellt å Kungl. Maj:t i statsrådet eller särskild för detta ändamål inrättad institution, icke torde stå i överensstämmelse med de konstitutionella grunder, å vilka vårt rättsväsende vilar; detta syntes ock äga tillämpning å det förberedande resningsorgan, som förordats i den förutnämnda motionen vid 1937 års riksdag.

Även frånsett de betänkligheter, som på sätt processlagberedningen framhållit möta mot ett överflyttande av prövningsrätten i resningsfrågor å annat organ än högsta domstolen, må framhållas, att genomförandet av en förändring härutinnan skulle förutsätta ändringar i regeringsformen. Detta synes även vara fallet, därest såsom föreslogs vid 1937 års riksdag genom inrättandet av ett särskilt organ för förberedande prövning av resningsfrågor högsta domstolens fria prövningsrätt i dylika frågor skulle begränsas. Då syftet med den nu ifrågasatta lagstiftningen är att i avbidan på den allmänna rättegångsreformen åstadkomma en provisorisk reglering av de särskilda rättsmedlen, följer redan härav, att lagstiftningen bör utformas på sådant sätt, att för dess genomförande några grundlagsändringar icke bliva erforderliga. Prövningen av frågor angående resning bör sålunda alltjämt ankomma på högsta domstolen. Emellertid synes kunna ifrågasättas att meddela vissa särskilda bestämmelser rörande högsta domstolens sammansättning vid be-

handling av dylika frågor. Ett önskemål, som stundom framkommit, är att då ansökan om resning avser en av högsta domstolen meddelad dom, de ledamöter, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej böra deltaga i resningsfrågans prövning till förekommande av den uppfattningen, att de därvid skulle kunna låta sig påverkas av den mening de förut haft i saken. Det synes därför lämpligt att i förevarande sammanhang som regel föreskriva, att högsta domstolens beslut rörande resning i nu antydda fall skall fattas av ledamöter, som ej deltagit i den dom resningsansökan avser. Bestämmelser i sådant syfte torde lämpligen kunna upptagas i lagen den 14 maj 1915 angående högsta domstolens tjänstgöring på avdelningar.

Liksom för närvarande bör möjlighet finnas för den som av giltig anledning hindrats att iakttaga en processuell frist att genom särskilt rättsmedel få den försuttna tiden återställd. Även i fråga om detta rättsmedel, vilket torde böra benämnas *återställande av försutten tid*, bör i enlighet med processlagberedningens förslag beslutanderätten tillkomma högsta domstolen.

Såsom tidigare framhållits medgives allmänt i främmande lagstiftningar återupptagande av ett genom laga kraftvunnen dom avgjort mål på den grund, att rättegångsfel förekommit vid målets behandling. Huruvida enligt svensk rätt resning kan erhållas på grund av rättegångsfel, är icke uttryckligen angivet i lagen. I praxis torde dock hava förekommit, att resning medgivits i dylika fall; jämväl återställande av försutten tid har stundom kommit till användning, då rättegångsfel förelupit. För ett särskilt fall kunna vissa omständigheter med avseende å rättegången giva anledning till ny prövning av ett genom laga kraftvunnen dom avgjort mål. I 25 kap. 10 § rättegångsbalken stadgas, att om i underrätt någon dömes ohörd eller där fälles sådant utslag att någon, som ej är part i målet, därav lider förfång, han äger att inom ett år från det utslaget blev honom kunnigt söka ändring däri hos hovrätten genom besvär (s. k. nullitetsbesvär). Enligt 30 kap. 38 § samma balk gäller motsvarande regel i fråga om klagan över utslag, som meddelats av hovrätt. Till sin karaktär äro nullitetsbesvär ett extra ordinärt rättsmedel, ehuru de i lagen behandlats såsom en art av det ordinära rättsmedlet besvär.

Någon tvekan torde icke kunna råda därom, att då rättegångsfel av allvarigare art förelupit, möjlighet bör finnas att få ett laga kraftvunnet avgörande underkastat ny prövning. Rättegången saknar här den garanti för rättssäkerhet, som lagen själv uppställt. Enligt processlagberedningens förslag har för nu avsedda fall anordnats ett särskilt rättsmedel, benämnt *besvär över domvilla*, vid sidan av resningsinstitutet; sistnämnda institut erhåller på detta sätt en naturlig avgränsning till de fall, då ett återupptagande sker på materiella grunder. Den sålunda föreslagna anordningen synes innebära en tillfredsställande lösning av ifrågavarande spörsmål och torde utan olägenhet kunna inpassas i gällande rättegångsordning. Klagan över dom

villa bör sålunda i huvudsak ordnas efter samma grunder som gälla för det ordinära rättsmedlet besvär. Föreligger domvilla i lägre instans, bör klagan däröver föras i närmast högre instans; klagan över domvilla i högsta domstolen bör upptagas av högsta domstolen. Av enahanda skäl, som anförts beträffande resning, bör, då besvär över domvilla avse dom eller beslut, som meddelats av högsta domstolen, i prövningen av besvären i regel ej få deltaga ledamot, som deltagit i det tidigare avgörandet.»

I anledning av att den nya lagen om särskilda rättsmedel föreslogs skola träda i kraft den 1 juli 1939 ifrågasatte *lagrådet* huruvida icke, med hänsyn till den korta tid som återstode, dagen för ikraftträdandet borde framflyttas till en senare tidpunkt. Departementschefen har emellertid, under framhållande av att några mera väsentliga olägenheter av förslagets bestämmelse om dagen för ikraftträdandet icke syntes vara att befara, ansett sig sakna anledning att föreslå någon ändring härutinnan. I anledning av erinringar som *lagrådet* i övrigt framställt mot de remitterade förslagen hava erforderliga ändringar vidtagits i lagförslagen.

Utskottet.

Med de i propositionen framlagda förslagen avses att införa nya regler om de särskilda rättsmedlen, omfattande resning, återställande av försutten tid och besvär över domvilla. Förslagen överensstämma i huvudsak med vad processlagberedningen förordat i sitt betänkande med förslag till rättegångsbalk.

Till departementschefens uttalande, att processlagberedningens förslag till lagstiftning på ifrågavarande område synes ägnat att läggas till grund för en reform även under nuvarande rättegångsordning, kan utskottet ansluta sig. Då de av beredningen förordade bestämmelserna nära sammanhånga med det av beredningen föreslagna ordinära rättegångsförfarandet, hava naturligen sådana jämkningar måst vidtagas, som äro nödvändiga för bestämmelsernas inpassande i den nu gällande rättegångsordningen. Dessa jämkningar äro emellertid huvudsakligen av formell natur och rubba icke grunderna för anordningen av de särskilda rättsmedlen.

Vad angår de grunder, på vilka resning må kunna beviljas, upptager förslaget i första hand det förhållandet, att ledamot av rätten eller annan, som tagit befattning med målet, gjort sig skyldig till brottsligt förfarande samt att i målet åberopat skriftligt bevis varit falskt eller att falsk utsaga avgivits av part under menedsansvar, vittne, sakkunnig eller tolk. Att med hänsyn till beskaffenheten av dessa resningsgrunder strängare krav på orsakssammanhanget mellan den förelupna oriktigheten och målets utgång icke böra uppställas än att det angivna förfarandet kan antagas hava inverkat på målets utgång, synes icke kunna vara föremål för delade meningar.

Beträffande frågan, huruvida resning bör kunna beviljas uteslutande i syfte att erhålla en omprövning av det redan tidigare i målet förebragta bevismaterialet, har departementschefen, i anslutning till vad processlagberedningen framhållit, funnit sig icke kunna tillstyrka en utvidgning i antydd

riktning av resningsinstitutet. Särskilt med hänsyn till att i vår rätt fullföljd av bevisfrågan till högsta instans är tillåten i ordinär väg, finner sig utskottet böra godtaga förslaget i denna del. För resning i nu antydda fall bör sålunda förutsättas att sökanden kan förebringa omständigheter eller bevis, som ej tidigare åberopats. Såsom i propositionen framhållits bör vidare för resning fordras, att sannolikhet föreligger att, därest de nya omständigheterna eller bevisen förebragts i rättegången, målet skulle hava erhållit en annan utgång. Då fråga är om resning i brottmål till den tilltalades förmån, skall emellertid enligt förslaget detta krav icke under alla förhållanden strängt upprätthållas. Möjlighet att erhålla resning har i sådana fall medgivits icke blott då dylik sannolikhet föreligger utan även eljest då med hänsyn till de åberopade omständigheterna eller bevisen och vad i övrigt förekommer synnerliga skäl äro, att frågan, huruvida den tilltalade förövat det brott för vilket han dömts, prövas ånyo. Syftet härmed är att möjliggöra resning redan då de nya omständigheterna eller bevisen äro ägnade att framkalla tvivelsmål om den tilltalades skuld till brottet. Departementschefen har framhållit, att vid bedömandet av resningsfrågan även bör beaktas ett sådant förhållande som att i de domstolar, där målet behandlats, betydande meningsskiljaktigheter förelegat, varjämte hänsyn bör tagas till beskaffenheten av det brott för vilket den tilltalade dömts; särskilt i grova brottmål kunde en dylik vidgad resningsmöjlighet vara av betydelse. Med det i lagtexten förekommande uttrycket »vad i övrigt förekommer» åsyftas uppenbarligen allenast omständigheter som hänföra sig till själva resningsärendet och målets tidigare behandling. Jämväl i detta hänseende kan utskottet ansluta sig till förslaget.

Enligt gällande rätt kan fel i den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, icke åberopas som resningsskäl. Processlagberedningen har i sitt betänkande framhållit, att oriktig rättstillämpning i regel icke borde kunna åberopas som resningsgrund och till stöd härför framhållit bland annat, att tvekan rörande den riktiga rättstillämpningen i viss mån vore förenad med all rättsskipning och att det vore uppenbart, att den icke avlägsnades därigenom att ett extra ordinärt förfarande anvisades. Enligt beredningens uppfattning låge det ock utanför resningsinstitutets uppgift att bereda tillfälle till en omprövning enligt rättsgrundsatser, som ej ägt tillämpning vid den tid, då domen meddelades, utan först senare vunnit erkännande. Ett väsentligt annat förhållande förelåge emellertid enligt beredningen i sådana fall, då på grund av förbiseende eller misstag rättstillämpningen blivit oriktig, och beredningen har därför icke ansett sig böra göra den ovan antydda regeln helt undantagslös utan i detta hänseende föreslagit, att en uppenbart oriktig rättstillämpning borde kunna rättas även i extra ordinär väg. Såsom exempel härpå anför beredningen vid 1 § som behandlar resning i tvistemål, att domstolen förbisett eller uppenbart misstolkat en gällande lagbestämmelse, att domstolen tillämpat ny lag, som i det föreliggande fallet ej är tillämplig, i stället för gammal eller omvänt. Departementschefen har biträtt den av beredningen sålunda föreslagna utvidg-

ningen av resningsinstitutet. I motiveringen till 2 § i det nu föreliggande lagförslaget har departementschefen såsom exempel på fall, som åsyftades med den ifrågavarande resningsgrunden, anfört att iterationsstraff felaktigt ådömts, att oriktig tillämpning av strafflagens konkurrensregler lett till högre straff än som bort ådömas, att ny lag tillämpats i stället för gammal, som bort gälla, eller omvänt, att strafflatituden i åberopat lagrum överskridits eller att straff ådömts, ehuru preskription inträtt.

Utskottet har hyst viss tvekan huruvida icke den av departementschefen gjorda exemplifieringen kan giva anledning till en något för snäv tolkning av lagbestämmelserna, i det att ifrågavarande resningsgrund endast skulle kunna tillämpas i sådana fall, då oriktigheten i rättstillämpningen berott av att förbiseende eller misstag uppenbart föreligger. Enligt utskottets mening bör ifrågavarande resningsgrund kunna åberopas även i fråga om en rättstillämpning som — ehuru den icke innefattar ett uppenbart förbiseende eller misstag — dock vid resningsfrågans bedömande klart och oemotsägligt framstår som oriktig. Under nu antydda förutsättningar bör alltså även en misstolkning av en lagbestämmelse kunna åberopas som resningsgrund. Då emellertid den av utskottet sålunda uttalade uppfattningen torde vara väl förenlig med den avfattning som lagtexten erhållit i propositionen, har utskottet icke ansett sig böra härutinnan framställa någon erinran.

I 4 § av förslaget till lag om särskilda rättsmedel stadgas, att resning ej må sökas av annan åklagare än i 30 kap. 6 § 3 mom. rättegångsbalken avses. Enligt numera tillämpad rättspraxis anses åklagare behörig att söka resning även till den tilltalades förmån. Uppenbarligen innebär förslaget icke någon avvikelse härifrån.

Tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagen om särskilda rättsmedel har föreslagits till den 1 juli 1939. Med hänsyn till den korta tid som återstår till nämnda dag och då det för övrigt synes lämpligast att en lag av denna karaktär träder i kraft vid ett årsskifte, har utskottet ansett sig böra föreslå, att dagen för ikraftträdandet framflyttas till den 1 januari 1940. Härav föranledes motsvarande ändring i övriga i propositionen framlagda lagförslag.

I lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar föreslås den ändring att, då avdelning behandlar ansökan om resning eller besvär över domvilla i något av högsta domstolen avgjort mål eller ärende, ledamot, som deltagit i det tidigare avgörandet, ej må tjänstgöra på avdelningen, om domfört antal ledamöter ändå är att tillgå. Däremot meddelas icke någon föreskrift hur domstolen skall vara sammansatt när, efter beslut om resning i ett av högsta domstolen avdömt mål, själva målet ånyo förekommer till avgörande i domstolen. Det synes emellertid i vissa fall vara lämpligt att vid målets förnyade upptagande de ledamöter som tidigare tjänstgjort vid dess första avdömande icke deltaga i handläggningen, och det torde kunna förutsättas att, när skäl därtill äro, hänsyn tages härtill vid uppkommen fråga om domstolens sammansättning vid själva målets prövning.

Utöver vad sålunda anförts har utskottet vid sin granskning icke funnit anledning till erinran mot de framlagda förslagen. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g

om särskilda rättsmedel.

Härigenom förordnas som följer:

Om resning.

1 §.

Sedan dom i tvistemål vunnit laga kraft, må till förmån för någon av parterna resning beviljas,

1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman eller rättegångsfullmäktig eller ställföreträdare för part med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, som kan antagas hava inverkat på målets utgång;

2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om part under menedsansvar eller vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antagas hava inverkat på utgången;

3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle hava lett till annan utgång; eller

4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 3, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

2 §.

Sedan dom i brottmål vunnit laga kraft, må till förmån för den tilltalade resning i ansvarsfrågan beviljas,

1. om ledamot av rätten eller där anställd tjänsteman, åklagaren eller rättegångsfullmäktig eller ställföreträdare för part eller rättegångsbiträde med avseende å målet gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, som kan antagas hava inverkat på målets utgång;

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2. om skriftlig handling, som åberopats till bevis, varit falsk eller om vittne, sakkunnig eller tolk avgivit falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antagas hava inverkat på utgången;

3. om omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle hava lett till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförts under mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller ock med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer synnerliga skäl äro, att frågan, huruvida den tilltalade förövat det brott, för vilket han dömts, provas ånyo; eller

4. om rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

3 §.

Sedan dom i brottmål vunnit laga kraft, må till men för den tilltalade resning i ansvarsfrågan beviljas,

1. om sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 2, förelegat eller utsaga, som avgivits av den tilltalade under menedsansvar, varit falsk och detta kan antagas hava medverkat till att den tilltalade frikänts eller brottet hänförts under väsentligt mildare straffbestämmelse än den som bort tillämpas; eller

2. om å brottet kan följa straffarbete samt omständighet eller bevis, som ej tidigare förebragts, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle hava lett till att den tilltalade dömts för brottet eller detta hänförts under väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats.

Ej må på grund av förhållande, som avses i 2, resning beviljas, med mindre parten gör sannolikt, att han icke vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han eljest haft giltig ursäkt att ej göra det.

4 §.

Vill någon söka resning, skall han hos Konungen göra skriftlig ansökan därom. Resning må ej sökas av annan åklagare än i 30 kap. 6 § 3 mom. rättegångsbalken sägs.

Ansökan om resning i tvistemål på grund av förhållande, som avses i 1 § första stycket 1, 2 eller 3, så ock i brottmål till men för den tilltalade skall göras inom ett år, sedan sökanden erhöll kännedom om det förhållande, varå ansökan grundas; åberopas annans brottsliga gärning som grund för ansökan, må tiden räknas från den dag, då dom däröver vann laga kraft. Resning i tvistemål på grund av förhållande, som avses i 1 § första stycket 4, skall sökas inom sex månader från den dag, då domen vann laga kraft.

5 §.

I resningsansökan skall sökanden uppgiva:

1. den dom ansökan avser;

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

2. det förhållande, varå ansökan grundas, och skälen för ansökan; samt

3. de bevis sökanden vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Grundas ansökan å förhållande, som avses i 1 § första stycket 3 eller 3 § första stycket 2, skall sökanden uppgiva anledningen till att omständigheten eller beviset ej åberopats i rättegången.

Vid ansökan skola i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas de skriftliga bevis sökanden åberopar.

6 §.

Avvisas ej resningsansökan, skall motparten höras däröver på sätt i rättegångsbalken är stadgat om besvär, som anförts hos Konungen. Finnes ansökan ogrundad, må den dock omedelbart avslås.

När skäl äro därtill, må förordnas, att, till dess annorlunda föreskrives, vidare åtgärd för verkställighet av domen ej må äga rum.

7 §.

Beviljas resning, förordnar Konungen, att målet skall ånyo upptagas av den rätt, som sist dömt i målet; dock äger Konungen, då resning beviljas i tvistemål eller i brottmål till den tilltalades förmån och saken finnes uppenbar, omedelbart ändra domen.

Skall målet återupptagas av underrätt och uteblir sökanden från det rättegångstillfälle, till vilket målet efter resningen först utsättes, vare resningen förfallen; uteblir motparten, må målet företagas utan hinder därav. I kallelse skall intagas erinran därom. Vad nu sagts gälle dock ej i fråga om åklagare.

8 §.

Avser dom i brottmål icke ansvar, gälle beträffande resning i målet vad om resning i tvistemål är stadgat. Är i brottmål, som rör ansvar, även fråga om skadestånd eller annat dylikt anspråk, skall ock målet i denna del anses som tvistemål; beviljas resning i ansvarsfrågan, må dock utan hinder av vad om resning i tvistemål är föreskrivet resning samtidigt beviljas även i målet i övrigt.

9 §.

Vad i 1—8 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning beträffande annat rättens beslut.

Om återställande av försutten tid.

10 §.

Har någon försuttit laga tid för fullföljande eller bevakande av talan eller för sökande av återvinning eller för vidtagande av annan åtgärd i rättegång

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

och förelåg för hans underlåtenhet laga förfall, som han icke kunde i rätt tid anmäla, må på ansökan av honom den försuttna tiden återställas.

11 §.

Vill någon söka återställande av försutten tid, skall han inom tre veckor, sedan förfallet upphörde, och sist inom ett år från den dag, då tiden utgick, hos Konungen göra skriftlig ansökan därom.

Beträffande ansökan, som nu sagts, äge vad i 5 och 6 §§ är stadgat motsvarande tillämpning.

Om besvär över domvilla.

12 §.

Dom, som vunnit laga kraft, skall på besvär av den, vilkens rätt domen rör, på grund av domvilla undanröjas,

1. om målet upptagits, ehuru däremot förelegat rättegångshinder, som vid fullföljd högre rätt haft att självmant beakta;

2. om rätten ej varit domför;

3. om domen givits mot någon, som ej varit rätteligen stämd och ej heller fört talan i målet, eller genom domen någon, som ej varit part i målet, lider förfång; eller

4. om i rättegången förekommit annat grovt rättegångsfel, som kan antagas hava inverkat på målets utgång.

13 §.

Vill någon besvära sig över domvilla, skall han till den rätt, där talan mot domen skolat fullföljas, eller, om fullföljd ej kunnat äga rum, till Konungen ingiva besvärslaga.

Besvär skola föras inom sex månader från den dag, då domen vann laga kraft. I fall, som avses i 12 § 3, äge dock klagande, som erhållit kännedom om domen först efter det denna vunnit laga kraft, föra besvär inom samma tid efter det sådan kännedom vunnits.

14 §.

Om besvär över domvilla och fullföljd av talan mot hovrätts beslut i sådant ärende äge i övrigt vad i rättegångsbalken är stadgat om besvär motsvarande tillämpning; beträffande besvär, som skola föras omedelbart hos Konungen, gälle dock ej vad i 30 kap. rättegångsbalken är stadgat om nedsättning av fullföljdsavgift och belopp till säkerhet för motparts kostnadsersättning eller om inskränkning i parts rätt att fullfölja talan.

Rätten äge, när skäl äro därtill, förordna, att, till dess annorlunda föreskrives, vidare åtgärd för verkställighet av domen ej må äga rum.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Undanröjes domen och grundas beslutet ej därå, att rätten varit obehörig eller eljest icke bort upptaga målet till prövning, skall tillika förordnas, att ny handläggning skall äga rum vid den rätt, som meddelat domen.

15 §.

Vad i 12—14 §§ är stadgat om dom äge motsvarande tillämpning beträffande annat rättens beslut.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1939.* Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1940.*

Genom lagen upphävas 17 kap. 32 §, 25 kap. 10 §, 30 kap. 38 § och 31 kap. rättegångsbalken. Har före lagens ikraftträdande fråga, som avses i 17 kap. 32 § rättegångsbalken, väckts i hovrätt, skall med avseende därå äldre lag fortfarande gälla.

Vad i 25 kap. 10 § och 30 kap. 38 § rättegångsbalken är stadgat om tid, inom vilken besvär må föras, skall fortfarande äga tillämpning i fråga om besvärstid, som börjat löpa före lagens ikraftträdande. Skall i annat fall än nu sagts enligt denna lag ansökan göras eller besvär föras inom viss tid, må denna ej räknas från tidigare dag än *den 1 juli 1939.* Vad i 25 kap. 10 § och 30 kap. 38 § rättegångsbalken är stadgat om tid, inom vilken besvär må föras, skall fortfarande äga tillämpning i fråga om besvärstid, som börjat löpa före lagens ikraftträdande. Skall i annat fall än nu sagts enligt denna lag ansökan göras eller besvär föras inom viss tid, må denna ej räknas från tidigare dag än *den 1 januari 1940.*

2) L a g

om ändrad lydelse av 49 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 49 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

49 §.

Har någon, som ej vädjat mot underrätts dom, stämt om återvinning enligt 12 kap. rättegångsbalken, eller har någon enligt lagen om särskilda rättsmedel på grund av domvilla anfört besvär över dom, som eljest bör såsom laga kraftvunnen anses, gånge utan hinder därav domen i verkställighet såsom laga kraftvunnen, såvitt ej rätten, där talan är anhängig, annorledes förordnar.

Verkställighet av — — — till efterrättelse.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Ej må ansökan om resning eller återställande av försutten tid eller beslut, varigenom sådan ansökan beviljats, hindra doms fullbordan, såvitt ej Konungen i anledning av ansökan annorledes förordnar.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1939*. Har före nämnda dag ogillande av dom yrkats enligt 25 kap. 10 § eller 30 kap. 38 § rättegångsbalken, skall dock äldre lag fortfarande gälla. Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1940*. Har före nämnda dag ogillande av dom yrkats enligt 25 kap. 10 § eller 30 kap. 38 § rättegångsbalken, skall dock äldre lag fortfarande gälla.

3) L a g

om ändring i lagen den 14 maj 1915 (nr 139) angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar.

Härigenom förordnas, *dels* att 5 och 6 §§ lagen den 14 maj 1915 angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på avdelningar skola betecknas såsom 6 och 7 §§, *dels ock* att i lagen skall med nedan angivna lydelse upptagas en ny med 5 betecknad paragraf:

5 §.

Då avdelning behandlar ansökan om resning eller besvär över domvilla i något av högsta domstolen avgjort mål eller ärende, må ej ledamot, som deltagit i det tidigare avgörandet, tjänstgöra på avdelningen, om domfört antal ledamöter ändå är att tillgå.

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1939*. Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1940*.

Stockholm den 1 juni 1939.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Karl Emil Johanson, Eskhult, Branting, Ewerlöf, Karl Karlsson, Gärde* och *Karl Johan Olsson*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist, Olsson* i Mellerud, *Gezelius, Lundstedt, Larsson* i Hede, *Lindberg* i Stockholm och *Gustafsson* i Lekåsa.

Särskilda yttranden

dels av herrar *Karl Emil Johanson, Ewerlöf, Bergquist, Gezelius* och *Larsson* i Hede, vilka anförde:

»Förevarande proposition har avlämnats till riksdagen först den 16 maj 1939 och motionstiden i anledning av densamma utgick den 30 i samma månad. Med hänsyn till den synnerligen knappa tid, som sålunda står riksdagen till buds för granskning av de i propositionen innefattade betydelsefulla lagförslagen, och då enligt vår mening ärendet — vars framläggande icke föranletts av någon under riksdagen inträffad händelse — ej är av den brådskande natur, att riksdagen det oaktat har anledning att ingå i saklig prövning av detsamma, hava vi yrkat att utskottet skulle föreslå riksdagen att lämna propositionen utan bifall. Då detta vårt yrkande icke vunnit bifall inom utskottet, hava vi emellertid funnit oss böra deltaga i granskningen av lagförslagen.»

dels ock av herrar *Branting* och *Lundstedt*, vilka anförde:

»Vi skulle, om förslag därom förelegat, hava givit vår anslutning till en sådan konstruktion av resningsinstitutet, att ansökning om resning skall prövas av en instans, som till sin sammansättning icke är identisk myndighet med högsta domstolen. Som bekant har en sådan anordning nyligen införts i Danmark. Då emellertid något förslag av sådan art icke föreligger och det nu framlagda förslaget enligt vår mening medför värdefulla förbättringar, hava vi velat tillstyrka bifall härtill utan att dock därmed vilja hava sagt, att den föreslagna konstruktionen innefattar den bästa lösningen.»
